Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 01/11/2026 23:14:12

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

Anna Ostrowska
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
ORCID: 0000-0003-0058-5814
ostrowska@poczta.umcs.lublin.pl

Skuteczność administracyjnoprawnych instrumentów ochrony zwierząt stosowanych przez organizacje społeczne

ABSTRAKT

Artykuł jest poświęcony zagadnieniu efektywności administracyjnoprawnych instrumentów ochrony zwierząt przyznanych organizacjom społecznym na mocy ustawy o ochronie zwierząt. Celem badawczym opracowania jest analiza administracyjnoprawnych uwarunkowań współdziałania organizacji społecznych z organami administracji publicznej i innymi podmiotami w zakresie ochrony zwierząt i opieki nad zwierzętami, a w rezultacie weryfikacja tezy o niewielkim wpływie działalności organizacji na skuteczność systemu ochrony zwierząt. W ramach realizacji tego celu sformułowano trzy tezy badawcze: 1) brak jest racjonalnych podstaw do odebrania organizacjom społecznym kompetencji do czasowego odbioru zwierzęcia, będącej najskuteczniejszym środkiem ochrony maltretowanych zwierząt; 2) organy administracji publicznej i podległe im służby powinny w szerszym zakresie wykorzystywać potencjał organizacji społecznych w sferze działań konsultacyjno-edukacyjnych; 3) niekorzystny wpływ na skuteczność działań organizacji społecznych w sferze ochrony zwierząt mają fasadowe regulacje dotyczące współdziałania organizacji z organami administracji oraz służbami publicznymi. Artykuł jest opracowaniem o charakterze naukowo-badawczym o krajowym zasięgu badań. W zamiarze autorki stanowi przyczynek do szerszej dyskusji na temat kierunków uspołeczniania sytemu ochrony zwierząt.

Słowa kluczowe: organizacja społeczna; ochrona zwierząt; opieka nad zwierzętami; czasowe odebranie zwierzęcia; działania konsultacyjno-edukacyjne; współdziałanie

WPROWADZENIE

Kluczowym ogniwem systemu ochrony zwierząt w Polsce jest gmina. To głównie na tej najmniejszej, a zarazem podstawowej jednostce samorządu terytorialnego spoczywa ciężar wykonywania zadań stanowiących realizację przepisów ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt[1]. Obecnie oczekiwania społeczne wobec gmin w tym zakresie są większe niż kiedykolwiek wcześniej. Zwierzęta traktuje się jako byty odczuwające cierpienie fizyczne i psychiczne. W debacie publicznej na temat sytuacji zwierząt podkreśla się w związku z tym potrzebę odchodzenia od tzw. szowinizmu gatunkowego, dążąc do zacierania różnic w podejściu człowieka do zwierząt domowych i gospodarskich. Deklarowanym celem ustawodawcy, organów administracji oraz sądów jest opieka nad zwierzętami i ochrona zwierząt, nie zaś ochrona człowieka przed zwierzętami. To idealistyczne podejście nie wytrzymuje jednak konfrontacji z rzeczywistością. Schroniska niespełniające podstawowych standardów sanitarnych, przypadki czasowego odbierania maltretowanych zwierząt czy złe warunki życia zwierząt gospodarskich, zwłaszcza na dużych, przemysłowych fermach hodowlanych, będących teoretycznie pod kontrolą służb weterynaryjnych, obnażają nieskuteczność działań zarówno organów władzy publicznej, jak i podmiotów, które ustawa obliguje do współdziałania z tymi organami w sferze ochrony zwierząt. Jednymi z tych podmiotów są organizacje społeczne, których statutowym celem jest ochrona zwierząt.

[1] Dz.U. 2020, poz. 638 ze zm., dalej: u.o.z.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 01/11/2026 23:14:12

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

Wśród administracyjnych instrumentów ochrony zwierząt, którymi dysponują organizacje społeczne, wyróżnia się tzw. kompetencje twarde. Określenie to zostało użyte jako zbiorcza formuła dla tych wszystkich regulacji prawnych, które nakładają na te organizacje ściśle określone zadania z zakresu ochrony zwierząt wraz ze wskazaniem prawnych form ich realizacji. Kompetencje te wykonywane są na ogół w sprawach znęcania się nad zwierzętami, a także w stosunku do zwierząt pozbawionych opieki w formach czynności materialno-technicznych. Do katalogu tych kompetencji należą: 1) informowanie wójta o przypadku maltretowania zwierzęcia; 2) czasowe odebranie maltretowanego zwierzęcia jego właścicielowi bądź opiekunowi; 3) prowadzenie schronisk dla zwierząt; 4) stwierdzenie konieczności bezzwłocznego uśmiercenia zwierzęcia w celu zakończenia jego cierpień. Organizacjom przypisano również rolę konsultacyjną w procesach stanowienia samorządowych aktów prawotwórczych mających za przedmiot ochronę zwierząt albo ochronę przed zwierzętami stanowiącymi nadzwyczajne zagrożenie. Oprócz tego ustawa o ochronie zwierząt zawiera normy o wysokim stopniu ogólności, wyrażające generalne, bliżej niesprecyzowane upoważnienie do współdziałania organizacji społecznych z organami władzy publicznej, służbami publicznymi i innymi podmiotami w sferze ochrony zwierząt.

Niniejszy artykuł stanowi próbę oceny efektywności tych instrumentów prawnych, podjętą przy zastosowaniu metody dogmatycznej, polegającej na analizie i wykładni przepisów ustawy o ochronie zwierząt, z uwzględnieniem poglądów wyrażonych w literaturze przedmiotu i w orzecznictwie sądowym oraz stanowisk przedstawicieli organizacji społecznych. W ramach tej oceny zweryfikowano prawdziwość następujących tez: 1) brak jest racjonalnych podstaw do odebrania organizacjom społecznym kompetencji do czasowego odbioru zwierzęcia, będącej najskuteczniejszym środkiem ochrony maltretowanych zwierząt; 2) organy administracji publicznej i podległe im służby powinny w szerszym zakresie wykorzystywać potencjał organizacji społecznych w sferze działań konsultacyjno-edukacyjnych; 3) negatywny wpływ na skuteczność działań organizacji społecznych w sferze ochrony zwierząt mają fasadowe regulacje dotyczące współdziałania organizacji z organami administracji, służbami publicznymi i innymi podmiotami.

PRÓBA OCENY SKUTECZNOŚCI „TWARDYCH KOMPETENCJI" O CHARAKTERZE ADMINISTRACYJNYM

Jednym z kluczowych przyznanych organizacjom społecznym instrumentów zapobiegania znęcaniu się nad zwierzętami jest upoważnienie przedstawiciela organizacji do informowania wójta (burmistrza, prezydenta miasta) o przypadkach złego traktowania zwierzęcia, wyszczególnionych w art. 6 ust. 2 u.o.z., co generuje po stronie organu obowiązek wszczęcia postępowania zmierzającego do czasowego odebrania zwierzęcia jego dotychczasowemu właścicielowi lub opiekunowi (art. 7 ust. 1a u.o.z.). Co więcej, w przypadkach niecierpiących zwłoki, gdy dalsze pozostawanie zwierzęcia u dotychczasowego właściciela lub opiekuna zagraża jego życiu lub zdrowiu, przedstawiciel organizacji społecznej odbiera mu zwierzę, zawiadamiając o tym niezwłocznie organ wykonawczy gminy celem podjęcia decyzji w przedmiocie odebrania zwierzęcia (art. 7 ust. 3 u.o.z.). Przeprowadzone w 2019 r. badanie opinii publicznej wykazało, że w latach 2016–2018 aktywność organizacji społecznych jako

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 01/11/2026 23:14:12
Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

inicjatorów postępowań administracyjnych w sprawach czasowego odbioru zwierząt była kilkakrotnie wyższa niż aktywność Państwowej Inspekcji Weterynaryjnej czy straży miejskiej (np. w 2018 r. organizacje zainicjowały 58,3% postępowań, podczas gdy Państwowa Inspekcja Weterynaryjna – 11,1%, zaś straż gminna – 5,6%)[2]. Uprawnia to do sformułowania tezy o podstawowej roli organizacji społecznych w sferze ochrony zwierząt przed cierpieniem zadawanym im przez właścicieli lub opiekunów. Nie brakuje jednak opinii, że w państwie prawa, w którym własność podlega ochronie konstytucyjnej, zwierzę (które wprawdzie nie jest rzeczą, ale jest przedmiotem prawa własności) nie może być odebrane właścicielowi przez osobę prywatną, którą jest przecież przedstawiciel organizacji społecznej[3]. Niezależnie od rozstrzygnięcia dylematu dotyczącego konstytucyjności omawianego rozwiązania, niewątpliwie obnaża ono nieudolność władz publicznych i podległych im służb, których obowiązkiem jest realizacja zadań z zakresu ochrony zwierząt w formach właściwych dla prawa administracyjnego.

Mimo doniosłego praktycznego znaczenia instytucji czasowego odbioru zwierzęcia przez organizację społeczną w ciągu ostatniej dekady orzecznictwo sądowe nie potrafiło zażegnać sporu w tak zasadniczej dla tej materii kwestii, jak legitymacja organizacji społecznej, której przedstawiciel odebrał zwierzę, do występowania w charakterze strony w postępowaniu wszczętym przez wójta w trybie art. 7 ust. 3 u.o.z.[4] Z aprobatą należy przyjąć fakt rozstrzygnięcia tego problemu przez Naczelny Sąd Administracyjny, który w uchwale z dnia 24 lutego 2020 r.[5] przesądził, że w postępowaniu zmierzającym do wydania decyzji na podstawie art. 7 ust. 3 u.o.z. organizacja społeczna, której statutowym celem jest ochrona zwierząt, a której upoważniony przedstawiciel odebrał zwierzę i zawiadomił o tym wójta, posiada status strony w rozumieniu art. 28 Kodeksu postępowania administracyjnego[6]. Nie może budzić żadnych wątpliwości racjonalność obszernej argumentacji Sądu, sprowadzająca się w zasadzie do trzech podstawowych konkluzji. Po pierwsze, w przypadku uregulowanym w art. 7 ust. 3 u.o.z., w przeciwieństwie do sytuacji, o której mowa w art. 7 ust. 1 u.o.z.[7], czynność

[2] Fundacja Czarna Owca Pana Kota, *Filantropi czy złodzieje? O czasowym odbieraniu zwierząt. Raport z monitoringu*, Kraków–Wrocław 2019, https://czarnaowca.org/wp-content/uploads/Czarna-Owca-Filantropi-Czy-Zlodzieje.pdf [dostęp: 9.02.2021]. Monitoringiem objęto 826 losowo wybranych jednostek samorządu terytorialnego, które w latach 2016–2018 orzekały w sprawach dotyczących czasowego odebrania zwierząt.

[3] Takie stanowisko prezentuje konsekwentnie M. Rudy. Zob. m.in. M. Rudy, *Z kolejną nowelizacją prawa ochrony zwierząt mam same problemy*, „Rzeczpospolita", 26.01.2020, www.rp.pl/Opinie/301269987-Michal-Rudy-Z-kolejna-nowelizacja-prawa-ochrony-zwierzat-mam-same-problemy.html [dostęp: 17.02.2021].

[4] Wyrok NSA z dnia 11 lipca 2018 r., II OSK 1002/18; wyrok NSA z dnia 11 stycznia 2018 r., II OSK 770/16; wyrok WSA we Wrocławiu z dnia 3 stycznia 2018 r., II SA/Wr 711/17; wyrok WSA w Lublinie z dnia 20 czerwca 2018 r., II SA/Lu 218/18; wyrok WSA w Krakowie z dnia 22 grudnia 2014 r., II SA/Kr 1495/14; wyrok WSA w Szczecinie z dnia 6 listopada 2013 r., II SA/Sz 965/13. Por. wyrok NSA z dnia 30 października 2018 r., II OSK 2684/16; wyrok WSA w Kielcach z dnia 15 marca 2018 r., II SA/Ke 39/18. Problem ten gruntownie przeanalizował P. Ostojski (*Organizacja społeczna jako strona postępowania w sprawie odebrania zwierzęcia na podstawie Artykułu 7 ust. 3 ustawy o ochronie zwierząt*, „Przegląd Prawa i Administracji" 2019, vol. 116, s. 73–85). Zob. także: J. Stelmasiak, *Administracyjnoprawne aspekty ochrony zwierząt*, [w:] *Prawna ochrona zwierząt*, red. M. Mozgawa, Lublin 2002, s. 155 i n.; P. Janiak, *Czasowe odebranie zwierzęcia w trybie administracyjnym – podstawowe zagadnienia*, „Casus" 2019, nr 1, s. 47 i n.

[5] II OPS 2/19, CBOSA.

[6] Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. 2020, poz. 256 ze zm.), dalej: k.p.a.

[7] W sytuacji gdy przedstawiciel organizacji społecznej jedynie informuje wójta w trybie art. 7 ust. 1a u.o.z. o przypadku złego traktowania zwierzęcia, organizacja nie ma własnego interesu prawnego w tym postępowa-

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 01/11/2026 23:14:12

faktyczna w postaci odebrania zwierzęcia przez przedstawiciela organizacji została już dokonana. Decyzja wydana w trybie art. 7 ust. 3 u.o.z. jest zatem decyzją następczą, stanowiącą rezultat oceny, czy w momencie odebrania zwierzęcia właścicielowi wystąpiły ustawowe przesłanki tej czynności. W postępowaniu wyjaśniającym strony mogą przedstawiać argumenty oraz dowody na ich poparcie w celu wykazania istnienia lub nieistnienia tych przesłanek. Właściciel lub opiekun zwierzęcia ma prawo wykazywać, że przesłanki odebrania zwierzęcia nie zaistniały, z kolei organizacja społeczna, której upoważniony przedstawiciel dokonał czynności, powinna mieć prawo dowodzenia, że zagrożenie życia lub zdrowia zwierzęcia istniało w chwili odbierania zwierzęcia. Udział organizacji społecznej jako strony zapewni równorzędną pozycję tej organizacji w stosunku do właściciela lub opiekuna zwierzęcia. W sytuacji zaś, gdy wójt nie znalazł podstaw do odebrania zwierzęcia, składający zawiadomienie o odebraniu zwierzęcia musi mieć możliwość kwestionowania stanowiska wójta, broniąc się przed zarzutem bezprawnego działania w drodze odwołania do organu wyższej instancji, a następnie skargi do wojewódzkiego sądu administracyjnego[8]. Po drugie, organizacja społeczna mogła ponieść koszty związane z czynnością odbierania zwierzęcia, tj. koszty transportu, jego utrzymania oraz leczenia. Odmowa usankcjonowania tej czynności przez wójta w drodze decyzji o odebraniu zwierzęcia wyłącza możliwość odzyskania przez organizację poniesionych wydatków, co może wywoływać dotkliwe konsekwencje finansowe[9]. Po trzecie zaś, w przypadku stwierdzenia, że odebranie zwierzęcia było bezzasadne, po stronie właściciela lub opiekuna zwierzęcia powstaje roszczenie cywilne wobec organizacji społecznej o naprawienie szkody na osobie albo o zadośćuczynienie za krzywdy. W świetle powyższego nie może budzić wątpliwości, że organizacja społeczna ma własny interes prawny w postępowaniu toczącym się w trybie art. 7 ust. 3 u.o.z. Rozwiązanie omawianego problemu istotnie wzmacnia status prawny organizacji społecznych. Przystępując do postępowania na prawach strony w trybie art. 31 k.p.a., organizacja nie miałaby bowiem tak silnej pozycji jak strona postępowania. Nie mogłaby dysponować samym postępowaniem ani prawami lub obowiązkami, których to postępowanie dotyczy, nie byłaby też adresatem decyzji załatwiającej sprawę. Nadany uchwałą Naczelnego Sądu Administracyjnego nowy kierunek orzecznictwa może stanowić dodatkowy impuls dla przedstawicieli organizacji społecznych do podejmowania interwencji w trybie art. 7 ust. 3 u.o.z., a w konsekwencji może uskutecznić system zapobiegania znęcaniu się nad zwierzętami. Trzeba jednak podkreślić, że spotkał się on z krytyką uznanych przedstawicieli doktryny prawa administracyjnego, którzy uznali, że Naczelny Sąd Administracyjny błędnie odkodował normatywne znaczenie użytego w art. 7 ust. 3 u.o.z. zwrotu „odbiera zwierzę", co zdeterminowało dalszy tok jego rozumowania[10].

niu, co zresztą nie budziło wątpliwości orzecznictwa i doktryny. Może ona przystąpić do postępowania w trybie art. 31 k.p.a.

[8] K. Kuszlewicz, *Prawa zwierząt. Praktyczny przewodnik*, Warszawa 2019, s. 222–223.

[9] Por. W. Radecki, *Ustawa o ochronie zwierząt. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 85; wyrok NSA z dnia 30 października 2018 r., II OSK 2684/16; wyrok NSA z dnia 3 lipca 2019 r., II OSK 1162/18.

[10] E. Szewczyk, M. Szewczyk, *Status organizacji społecznej w postępowaniu prowadzącym do wydania decyzji na podstawie art. 7 ust. 3 in fine ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt. Glosa do uchwały Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 24 lutego 2020 r., II OPS 2/19*, „Orzecznictwo Sądów Polskich" 2020, z. 9, s. 143. Glosatorzy stwierdzili, że przedstawiciel organizacji społecznej, działając na podstawie art. 7 ust. 3 u.o.z., dokonuje czynności władczej (o charakterze policyjnym), a co za tym idzie występuje on w danej sprawie jako podmiot administrujący. Tymczasem w orzecznictwie sądowoadministracyjnym i doktrynie prawniczej utrwalony jest pogląd, że w tej samej sprawie podmiot nie może występować w dwóch rolach – jako organ pro-

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 01/11/2026 23:14:12

Organizacje społeczne zostały przez ustawodawcę ponadto upoważnione do prowadzenia schronisk dla bezdomnych zwierząt w porozumieniu z właściwymi organami samorządu terytorialnego (art. 11 ust. 4 u.o.z.). Aktualnie takie schronisko może założyć i prowadzić każda organizacja społeczna, której statutowym celem jest ochrona zwierząt[11]. Powtarzające się przypadki złego traktowania zwierząt w schroniskach w połączeniu z nieskutecznym systemem kontroli nad schroniskami skłaniają do refleksji o potrzebie podniesienia standardów dotyczących założycieli schronisk. W przypadku organizacji społecznych mogłoby to polegać na ograniczeniu kręgu organizacji zakładających i prowadzących schroniska do organizacji pożytku publicznego w rozumieniu ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie[12]. Ustawowe wymogi dotyczące transparentności merytorycznej i finansowej działalności organizacji pożytku publicznego, a także przywileje fiskalno-podatkowe, jakimi cieszą się te organizacje, dawałyby silniejszą gwarancję prawidłowego wykonywania zadań schroniska.

Uzasadnione kontrowersje wzbudza natomiast przyznanie przedstawicielom (inspektorom) organizacji społecznych kompetencji do stwierdzenia potrzeby uśmiercenia zwierzęcia w celu zakończenia jego cierpień (art. 33 ust. 3 u.o.z.). Od takiej osoby nie wymaga się posiadania żadnych specjalistycznych kwalifikacji w zakresie zabiegów lekarsko-weterynaryjnych, dlatego istnieje ryzyko podejmowania pochopnych decyzji o uśmierceniu zwierzęcia przez podmiot, który – z braku stosownej wiedzy i doświadczenia – nie potrafi zastosować innej metody zakończenia cierpienia zwierzęcia niż jego uśmiercenie. Argument przemawiający za odebraniem organizacjom społecznym tej kompetencji jest racjonalny, jednak silniejsze względy przemawiają przeciwko tej koncepcji[13]. Trzeba mieć bowiem na uwadze, że przewidziane na gruncie art. 33 ust. 3 u.o.z. upoważnienie opiera się na założeniu działania w warunkach stanu wyższej konieczności. Jak zasadnie zauważył E. Kruk, „w aktualnym stanie prawnym nieuzasadniona odmowa osoby uprawnionej dokonania uśmiercenia zwierzęcia w celu zakończenia jego cierpień może być oceniona jako niezgodna z prawem, choć zachowanie takie nie jest sankcjonowane”[14]. Autor powołał się przy tym na opinię Departamentu Prawnego Ministerstwa Środowiska, według której „postępowanie takie w sytuacji, kiedy nie można zasięgnąć opinii weterynarza, a zakres obrażeń nie budzi wątpliwości co do rzeczywistej konieczności uśmiercenia zwierzęcia, jest […] niezgodne z przepisami ogólnymi ustawy o ochronie zwierząt. Ustawodawca wskazał bowiem jednoznacznie w art. 4 pkt 3 u.o.z., że uśmiercenie zwierzęcia, które może dalej żyć jedynie cierpiąc i znosząc ból, jest moralnym

wadzący postępowanie (administrujący) i jako strona (administrowany). Co do zasady ról tych nie można łączyć. Nie jest również dopuszczalne, aby ten sam podmiot zajmował pozycję raz organu, innym razem zaś strony, w zależności od etapu załatwiania sprawy z zakresu administracji publicznej.

[11] Zob. E. Kruk, *Polish and Estonian Regulations on Homeless (Stray) Animals*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2021, vol. 30(1), s. 152–156.

[12] Dz.U. 2020, poz. 1057.

[13] Zob. *Opinia Krajowej Izby Lekarsko-Weterynaryjnej dotycząca poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o ochronie zwierząt oraz ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (druk nr 4257)*, Warszawa 2011, http://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/F005D64B6021E765C12578BE002965C6/$file/4257-001.pdf [dostęp: 9.02.2021].

[14] E. Kruk, *Opinia nt. uwarunkowań prawnych działań organizacji społecznych na rzecz ochrony zwierząt z dnia 22 stycznia 2021 r.* (niepublikowana, przygotowana w ramach realizacji projektu badawczego pt. „Administracyjnoprawna ochrona zwierząt” finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki, UMO-2016/23/D/HS5/01820), s. 4.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 01/11/2026 23:14:12
Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

obowiązkiem człowieka. Ponadto humanitarne traktowanie zwierzęcia, w świetle definicji tego pojęcia zawartej w art. 4 pkt 2 u.o.z., może być rozumiane jako obowiązek zapewnienia ochrony przed zbędnym cierpieniem. Nie budzi zatem wątpliwości, że żadna z osób uprawnionych nie powinna odmówić uśmiercenia zwierzęcia, jeżeli spełnione zostaną przesłanki określone w u.o.z."[15].

PRÓBA OCENY SKUTECZNOŚCI KOMPETENCJI KONSULTACYJNO-EDUKACYJNYCH

Kompetencje gminy w sferze zapewnienia opieki bezdomnym zwierzętom realizowane są w oparciu o program opieki nad zwierzętami bezdomnymi i zapobiegania bezdomności zwierząt, będący aktem planistycznym uchwalanym obowiązkowo każdego roku przez radę każdej polskiej gminy. Celem programu jest stopniowe zmniejszenie populacji bezdomnych zwierząt i polepszenie warunków ich życia. Uspołecznienie procedury uchwalania tego aktu, stanowiące obecnie standard w procesach tworzenia aktów planowania, w przypadku programu jest realizowane poprzez ustawowy wymóg zaopiniowania projektu programu przez organizacje społeczne, których statutowym celem działania jest ochrona zwierząt, działające na obszarze gminy (art. 11a ust. 7 pkt 2 u.o.z.)[16]. Opinia, w przeciwieństwie do uzgodnienia, nie wiąże organu, który o opinię się zwrócił[17]. O ile zatem samo uzyskanie przez wójta opinii organizacji o projekcie programu jest obligatoryjne[18], o tyle nie ma obowiązku uwzględnienia stanowiska organizacji w treści programu nawet wówczas, gdy jest ono negatywne wobec projektowanych rozwiązań. Forma współdziałania organizacji w wydawaniu aktu prawa gminnego polegająca na wyrażeniu opinii o projekcie tego aktu nie gwarantuje zatem organizacji realnego wpływu na jego treść. Nie postrzegam jednak tego rozwiązania za wadliwe, ponieważ skoro to rada gminy jest odpowiedzialna za uchwalenie programu, a gminę obciąża realizacja i sfinansowanie przyjętych w nim ustaleń, to rada gminy powinna ostatecznie decydować o ich treści. Organizacji społecznej nie przysługuje prawo do wniesienia skargi na uchwałę w sprawie programu do wojewódzkiego sądu administracyjnego nawet w sytuacji, gdy rada gminy uchwali program bez zwrócenia się o opinię organizacji albo jeżeli przyjmie określone rozwiązania wbrew opinii organizacji. Organizacja może jednak zasygnalizować te kwestie wojewodzie albo prokuratorowi,

[15] *Opinia Departamentu Prawnego Ministerstwa Ochrony Środowiska z 26 marca 2013 r. w sprawie postępowania ze zwierzętami łownymi w szczególnych przypadkach (DP-024-10/6037/12AVB)*, http://bip.jaktorow.pl/upload/dp-024-10_6037_12avb_opinia_dep_prawnego_-_zwierzyna-1.pdf [dostęp: 20.02.2021].

[16] Opinii organizacji społecznej, której statutowym celem jest ochrona zwierząt, wymaga także projekt uchwały sejmiku województwa w sprawie ustalenia miejsca, warunków, czasu i sposobów ograniczenia populacji zwierząt stanowiących nadzwyczajne zagrożenie dla życia, zdrowia lub gospodarki człowieka, w tym gospodarki łowieckiej (art. 33a ust. 2 u.o.z.).

[17] Szerzej na ten temat K. Wlaźlak, *Funkcja planowania gminy na przykładzie programu opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt*, „Przegląd Prawa Publicznego" 2015, nr 4, s. 41–42.

[18] Brak zasięgnięcia przez organ gminy opinii do projektu programu należy uznać za istotne naruszenie trybu stanowienia programu, skutkującej stwierdzeniem jego nieważności w procedurze nadzorczej bądź sądowoadministracyjnej (art. 91 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, Dz.U. 2020, poz. 713 ze zm.).

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 01/11/2026 23:14:12
Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

którzy są legitymowani do wniesienia skargi na uchwałę bez konieczności spełnienia przesłanki z art. 101 ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym[19].

Organizacje społeczne, oprócz zakładania i prowadzenia schronisk dla bezdomnych zwierząt, mogą pełnić w tej materii istotną rolę konsultacyjno-edukacyjną. Niewątpliwie tworzenie schronisk jest najlepszym znanym rozwiązaniem zapewniającym opiekę bezdomnym zwierzętom, ale ich lokalizacja stanowi dla władz gminy nie lada wyzwanie, ponieważ generuje konflikty społeczne. Funkcjonowanie schroniska dla zwierząt kojarzone jest powszechnie z zanieczyszczeniem atmosfery, ewentualnym zakażeniem wody i gleby, źródłem hałasu i nieprzyjemnego zapachu, a także źródłem narażenia ludzi na odzwierzęce choroby zakaźne i ataki ze strony zwierząt. Z tego powodu mieszkańcy gmin wyrażają silny sprzeciw wobec planów lokalizacji schronisk dla zwierząt w pobliżu miejsc ich zamieszkania. Jednocześnie ci sami mieszkańcy domagają się od władz gminy stworzenia skutecznego systemu opieki nad bezdomnymi zwierzętami, który zapewni zwierzętom godne warunki życia, a ludzi ochroni przed atakami z ich strony oraz przed rozprzestrzenianiem się chorób odzwierzęcych. Rozwiązaniem tego problemu nie jest, wbrew pozorom, lokalizowanie schronisk z dala od osiedli mieszkaniowych, gdzie niedogodności związane z funkcjonowaniem schroniska byłyby nieodczuwalne dla mieszkańców. Problem jest bardziej złożony, ponieważ lokalizując schronisko, należy zapewnić dogodny, łatwy do niego dostęp dla wolontariuszy oraz chętnych do adopcji zwierząt. Tego problemu nie rozwiąże umiejscowienie schroniska na odległych, niedostępnych nieużytkach[20]. W tych okolicznościach organizacje społeczne mogą pełnić istotną rolę konsultacyjno-doradczą, biorąc udział w procedurach ustalania przez organy gminy optymalnej lokalizacji schronisk dla zwierząt. Uczestnicząc aktywnie w procesie uchwalania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego przewidujących lokalizacje schronisk dla zwierząt, w tym w organizowanych obligatoryjnie w ramach tych procesów dyskusji publicznych, mogą przyczynić się do zbudowania forum porozumienia pomiędzy urzędnikami a mieszkańcami gminy, a tym samym stworzyć szansę na zmniejszenie skali konfliktów przestrzennych na linii organy gminy – mieszkańcy.

W sferze działalności edukacyjnej wiedzę i doświadczenie przedstawicieli organizacji społecznych można wykorzystać w ramach prowadzonych przez nich szkoleń dla służb, w tym Policji i straży miejskiej, które upoważnione są do określonych działań mających na celu ochronę zwierząt, w tym do czasowego odebrania maltretowanego zwierzęcia, czy ściganie sprawców wykroczeń i przestępstw wobec zwierząt.

Wymierne efekty przynosi również edukacja konsumentów promująca pozytywne postawy wobec zwierząt, w tym rezygnację z chowu klatkowego kur, zakaz hodowli zwierząt na futra czy zakaz testowania kosmetyków na zwierzętach. Uświadamianie ludziom warunków życia tych zwierząt może w dalszej perspektywie przyczynić się do zaprzestania tego rodzaju działalności nie dlatego, że zostanie ona zakazana przez ustawodawcę (co zawsze spotka się z ostrym sprzeciwem producentów żywności, futer czy kosmetyków), lecz dlatego, że z uwagi na brak popytu na te produkty stanie się po prostu nieopłacalna.

[19] Por. wyrok NSA z dnia 18 czerwca 2015 r., II OSK 2776/13.
[20] A. Ostrowska, *Location of Animal Shelters in the Local Spatial Development Plan in Poland*, [w:] *Legal Protection of Animals*, eds. E. Kruk, G. Lubeńczuk, H. Spasowska-Czarny, Lublin 2020, s. 249–261.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 01/11/2026 23:14:12

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

PROBLEM SKUTECZNOŚCI NORM UPOWAŻNIAJĄCYCH ORGANIZACJE SPOŁECZNE DO WSPÓŁDZIAŁANIA Z INNYMI PODMIOTAMI W SFERZE OCHRONY ZWIERZĄT

Ustawa o ochronie zwierząt upoważnia organizacje społeczne do współdziałania z Inspekcją Weterynaryjną w sprawowaniu nadzoru nad przestrzeganiem przepisów o ochronie zwierząt (art. 34a ust. 3 u.o.z.), a także z właściwymi instytucjami państwowymi i samorządowymi w ujawnianiu oraz ściganiu przestępstw i wykroczeń określonych w ustawie o ochronie zwierząt (art. 40 u.o.z.). Ustawodawca na tym upoważnieniu poprzestał, nie precyzując form jego realizacji. Przyznanie organizacjom prawa do współdziałania w sprawowaniu nadzoru postrzegane jest z tego względu jako czysto iluzoryczne[21]. Omawiane unormowanie kwestii współdziałania organizacji społecznych z innymi podmiotami w systemie ochrony zwierząt sprawia wrażenie regulacji fasadowej, będącej raczej pewnym ozdobnikiem niż skutecznym instrumentem prawnym ochrony zwierząt.

Takie konstrukcje prawne nie są jednak obce prawu, w tym prawu administracyjnemu. Podejmując decyzję o ich ustanowieniu, ustawodawca może kierować się przekonaniem, że w danym układzie społecznym norma taka będzie realizowana. Może też wychodzić z założenia, że w pewnych dziedzinach życia społecznego niezbędna jest elastyczność decyzyjna, a nadmierny formalizm stanowi barierę sprawnego, twórczego wykonania zadań[22]. Adresat normy ramowej samodzielnie wybiera takie sposoby realizacji zadania, które będą w najwyższym stopniu realizowały dyspozycję tej normy. „Prawodawca – jak się zdaje – zamierza dzięki takiemu zabiegowi legislacyjnemu nastawić adresatów norm na wynik, na rozwiązanie problemów, a nie na poszukiwanie i przywoływanie przepisów, które mają niejako usprawiedliwiać ich zachowania. Prawodawca daje niejako adresatowi kompas, a nie mapę terenu z wytyczoną trasą”[23]. Normy te nie determinują wprost zachowań ich adresatów, stąd trudno ocenić ich zachowania jako wypełniające bądź niewypełniające ich dyspozycji. W konsekwencji powyższego normy te mogą być wykonywane w pełni, mogą też nie być wykonywane w ogóle.

Upoważniając różne podmioty administrujące, w tym organizacje społeczne, do współdziałania w sferze ochrony zwierząt, ustawodawca pozostawił im możliwość wyboru sposobów realizacji tego upoważnienia. Być może nazbyt optymistycznie kierował się wskazanymi wyżej motywami, nie przywiązując dostatecznej wagi do faktu, że skuteczność regulacji ramowej zależy od takich czynników, jak aprobata treści normy przez jej adresatów, a także określone nawyki i postawy[24]. Trudno aktualnie mówić o wykształconych nawykach i postawach sprzyjających współpracy w sferze ochrony zwierząt w sytuacji wzajemnego an-

[21] Zdaniem Ł. Smagi (*Ochrona humanitarna zwierząt*, Białystok 2010, s. 270) regulacje prawne dotyczące działania organizacji społecznych w sferze ochrony zwierząt odznaczają się daleko idącą przypadkowością, a wyznaczenie określonych kompetencji tych organizacji przez ustawodawcę miało miejsce bez określonej koncepcji, jedynie dla zachowania pozorów kontroli społecznej.

[22] Zob. T. Biernat, *On the Lawmaking Policy, Discretion and Importance of the Rule of Law Standards*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2020, vol. 29(3), s. 67–85.

[23] J. Jabłońska-Bonca, *Przesłanki stanowienia norm bez sankcji*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1984, vol. 46(4), s. 161.

[24] Zob. W. Dziedziak, *Wpływ sankcji prawnych i moralnych na skuteczność prawa*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2015, vol. 24(1), s. 67–88.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 01/11/2026 23:14:12
Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

tagonizowania się organów władzy publicznej, służb weterynaryjnych i organizacji pozarządowych.

Należy mieć przede wszystkim na uwadze, że problem skuteczności nadzoru nie ogranicza się w tym wypadku do iluzorycznej roli organizacji społecznych, lecz obejmuje szerszy kontekst systemowy. Podstawowym zadaniem Inspekcji Weterynaryjnej nie jest bowiem humanitarna ochrona zwierząt podyktowana względami etycznymi, lecz ochrona zdrowia ludzi poprzez ochronę zdrowia zwierząt. Wprawdzie jedynie Inspekcja Weterynaryjna uprawniona jest do prowadzenia kontroli przestrzegania przepisów o ochronie zwierząt, ale ustawodawca nie wyposażył jej nawet w odpowiednie władcze instrumenty, które pozwalałyby skutecznie realizować kompetencje w tym zakresie[25].

PODSUMOWANIE

Niewątpliwie aktywność organizacji społecznych, których statutowym celem jest ochrona zwierząt, ma korzystny wpływ na kształtowanie postaw moralnych wobec zwierząt, na poczucie odpowiedzialności człowieka za ich los. Potencjał organizacji nie jest jednak w pełni wykorzystywany ani przez organy administracji zobligowane do ochrony zwierząt, ani przez służby publiczne. Przedstawiciele organizacji zwracają uwagę na znikome zainteresowanie współpracą ze strony organów gmin, nadmierną ogólnikowość przepisów prawnych dotyczących roli organizacji w sferze nadzoru nad systemem ochrony zwierząt oraz brak regulacji form współpracy organizacji społecznych z organami administracji, służbą weterynaryjną i samorządem lekarsko-weterynaryjnym. Powyższe uwagi na temat administracyjnoprawnych instrumentów ochrony zwierząt stosowanych przez organizacje społeczne w systemie ochrony nie dają jednak – w mojej ocenie – podstaw do sformułowania kategorycznej tezy o niewielkim wpływie tych organizacji na skuteczność tego systemu. Działają one tam, gdzie zawodzi aparat administracyjny.

Do najważniejszych aspektów działania organizacji – obok funkcji konsultacyjno-edukacyjnych – należy zakładanie i prowadzenie schronisk oraz prawo do interwencji w sprawach maltretowanych zwierząt, na czele z prawem do czasowego ich odebrania. Mimo kontrowersji wokół konstytucyjności ostatniego z wymienionych uprawnień nie sposób zaprzeczyć, że działania te niosą realną pomoc cierpiącym zwierzętom. Zresztą konstytucyjność tej regulacji da się obronić – jest ona stosowana wyłącznie w sytuacjach nadzwyczajnych, gdy zagrożone jest życie i zdrowie zwierzęcia, odebranie zwierzęcia jest czasowe, a nie definitywne, ponadto jest „sankcjonowane" w drodze decyzji organu administracji publicznej w formie właściwej dla prawa administracyjnego.

O ile z aprobatą należy przyjąć rozwiązanie przez orzecznictwo problemu legitymacji organizacji do występowania w sprawach czasowego odebrania zwierzęcia dotychczasowemu właścicielowi lub opiekunowi, o tyle należy potraktować z dystansem projekt umożliwienia organizacjom społecznym wszczynania postępowania lub brania udziału w charakterze strony w każdym toczącym się postępowaniu administracyjnym lub sądowoadministracyjnym, jeżeli zachodzi potrzeba ochrony zwierząt. Obowiązująca regulacja art. 31 k.p.a., upoważniająca organizacje do inicjowania postępowań oraz do przystępowania do postępowań na prawach

[25] Zob. E. Kruk, *Opinia…*, s. 1.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 01/11/2026 23:14:12
Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

strony, jest optymalna dla zabezpieczenia praw zwierząt. Rozszerzenie uprawnień organizacji w tym zakresie może przynieść skutek uboczny w postaci znacznego przedłużenia, a nawet paraliżu postępowań administracyjnych i sądowych.

We współczesnych realiach, chcąc zapewnić skuteczność współpracy organizacji z organami administracji publicznej i podległymi im służbami, ustawodawca powinien określić podstawowy katalog form tej współpracy, w tym zwłaszcza uprawnień organizacji społecznych na płaszczyźnie nadzoru w sprawach dotyczących ochrony zwierząt. Pozostawienie przepisów dotyczących współpracy w obecnym kształcie jest pozbawione podstaw „jako anachronizm prowadzący do rozmycia odpowiedzialności za los zwierząt”[26]. Tymczasem organizacje społeczne mogłyby w znaczący sposób wspomóc Inspekcję Weterynaryjną borykającą się z problemami kadrowymi i przeciążeniem obowiązkami związanymi z bezpieczeństwem żywności oraz z chorobami zakaźnymi zwierząt (ASF, ptasia grypa). Ostatnia przyjęta przez Sejm nowelizacja ustawy o ochronie zwierząt nie daje szans na osiągnięcie tego celu, ponieważ ogranicza się do umożliwienia organizacjom społecznym wglądu we wszystkie czynności nadzorcze nad podmiotami prowadzącymi schroniska. Taka nieprzemyślana regulacja jedynie utwierdza w przekonaniu, że ustawodawcy w istocie nie zależy na rzeczywistym wpływie organizacji społecznych na skuteczność systemu nadzoru w sprawach ochrony zwierząt. Po pierwsze, prawo to przysługuje organizacjom już od dawna – na podstawie ustawy o dostępie do informacji publicznej. Po drugie zaś, brak odesłania do odpowiedniego stosowania przepisów tej ustawy może prowadzić do nieuprawnionego ujawnienia danych osobowych oraz tajemnic ustawowo chronionych.

Niniejsze opracowanie stanowi zaledwie przyczynek do dyskusji na temat kierunków uspołeczniania i uskuteczniania sytemu administracyjnoprawnej ochrony zwierząt. Nie można bowiem w nieskończoność usprawiedliwiać niedostatków w systemie prawa administracyjnego zaostrzaniem sankcji karnych w sprawach przestępstw i wykroczeń w stosunku do zwierząt. System ten powinien być na tyle efektywny, by zapobiegać uruchamianiu sankcji karnych, które powinny być stosowane jako środek ostateczny, kiedy wszystkie inne dostępne środki zawiodą.

BIBLIOGRAFIA

LITERATURA

Biernat T., *On the Lawmaking Policy, Discretion and Importance of the Rule of Law Standards*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2020, vol. 29(3), **DOI: https://doi.org/10.17951/sil.2020.29.3.67-85**.

Dziedziak W., *Wpływ sankcji prawnych i moralnych na skuteczność prawa*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2015, vol. 24(1), **DOI: https://doi.org/10.17951/sil.2015.24.1.67**.

Jabłońska-Bonca J., *Przesłanki stanowienia norm bez sankcji*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1984, vol. 46(4).

Janiak P., *Czasowe odebranie zwierzęcia w trybie administracyjnym – podstawowe zagadnienia*, „Casus” 2019, nr 1.

Kruk E., *Opinia nt. uwarunkowań prawnych działań organizacji społecznych na rzecz ochrony zwierząt z dnia 22 stycznia 2021 r.* (niepublikowana, przygotowana w ramach realizacji projektu badawczego pt. „Ad-

[26] Idem, *Współdziałanie organizacji społecznych z właściwymi instytucjami państwowymi i samorządowymi w ujawnianiu oraz ściganiu przestępstw i wykroczeń określonych w ustawie o ochronie zwierząt*, „Studia Prawnoustrojowe” 2019, nr 43, s. 208.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 01/11/2026 23:14:12

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

ministracyjnoprawna ochrona zwierząt" finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki, UMO-2016/23/D/HS5/01820).

Kruk E., *Polish and Estonian Regulations on Homeless (Stray) Animals*, „Studia Iuridica Lublinensia" 2021, vol. 30(1), **DOI: https://doi.org/10.17951/sil.2021.30.1.145-166**.

Kruk E., *Współdziałanie organizacji społecznych z właściwymi instytucjami państwowymi i samorządowymi w ujawnianiu oraz ściganiu przestępstw i wykroczeń określonych w ustawie o ochronie zwierząt*, „Studia Prawnoustrojowe" 2019, nr 43, **DOI: https://doi.org/10.31648/sp.4621**.

Kuszlewicz K., *Prawa zwierząt. Praktyczny przewodnik*, Warszawa 2019.

Ostojski P., *Organizacja społeczna jako strona postępowania w sprawie odebrania zwierzęcia na podstawie Artykułu 7 ust. 3 ustawy o ochronie zwierząt*, „Przegląd Prawa i Administracji" 2019, vol. 116, **DOI: https://doi.org/10.19195/0137-1134.116.5**.

Ostrowska A., *Location of Animal Shelters in the Local Spatial Development Plan in Poland*, [w:] *Legal Protection of Animals*, eds. E. Kruk, G. Lubeńczuk, H. Spasowska-Czarny, Lublin 2020.

Radecki W., *Ustawa o ochronie zwierząt. Komentarz*, Warszawa 2015.

Smaga Ł., *Ochrona humanitarna zwierząt*, Białystok 2010.

Stelmasiak J., *Administracyjnoprawne aspekty ochrony zwierząt*, [w:] *Prawna ochrona zwierząt*, red. M. Mozgawa, Lublin 2002.

Szewczyk E., Szewczyk M., *Status organizacji społecznej w postępowaniu prowadzącym do wydania decyzji na podstawie art. 7 ust. 3 in fine ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt. Glosa do uchwały Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 24 lutego 2020 r., II OPS 2/19*, „Orzecznictwo Sądów Polskich" 2020, z. 9.

Wlaźlak K., *Funkcja planowania gminy na przykładzie programu opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt*, „Przegląd Prawa Publicznego" 2015, nr 4.

NETOGRAFIA

Fundacja Czarna Owca Pana Kota, *Filantropi czy złodzieje? O czasowym odbieraniu zwierząt. Raport z monitoringu*, Kraków–Wrocław 2019, https://czarnaowca.org/wp-content/uploads/Czarna-Owca-Filantropi-Czy-Zlodzieje.pdf [dostęp: 9.02.2021].

Opinia Departamentu Prawnego Ministerstwa Ochrony Środowiska z 26 marca 2013 r. w sprawie postępowania ze zwierzętami łownymi w szczególnych przypadkach (DP-024-10/6037/12AVB), http://bip.jaktorow.pl/upload/dp-024-10_6037_12avb_opinia_dep_prawnego_-_zwierzyna-1.pdf [dostęp: 20.02.2021].

Opinia Krajowej Izby Lekarsko-Weterynaryjnej dotycząca poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o ochronie zwierząt oraz ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (druk nr 4257), Warszawa 2011, http://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/F005D64B6021E765C12578BE002965C6/$file/4257-001.pdf [dostęp: 9.02.2021].

Rudy M., *Z kolejną nowelizacją prawa ochrony zwierząt mam same problemy*, „Rzeczpospolita", 26.01.2020, www.rp.pl/Opinie/301269987-Michal-Rudy-Z-kolejna-nowelizacja-prawa-ochrony-zwierzat-mam-same-problemy.html [dostęp: 17.02.2021].

AKTY PRAWNE

Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. 2020, poz. 256 ze zm.).

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2020, poz. 713 ze zm.).

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz.U. 2020, poz. 638 ze zm.).

Ustawa z 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. 2020, poz. 1057).

ORZECZNICTWO

Uchwała NSA z dnia 24 lutego 2020 r., II OPS 2/19, CBOSA.

Wyrok NSA z dnia 18 czerwca 2015 r., II OSK 2776/13.

Wyrok NSA z dnia 11 stycznia 2018 r., II OSK 770/16.

Wyrok NSA z dnia 11 lipca 2018 r., II OSK 1002/18.

Wyrok NSA z dnia 30 października 2018 r., II OSK 2684/16.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 01/11/2026 23:14:12

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

Wyrok NSA z dnia 3 lipca 2019 r., II OSK 1162/18.
Wyrok WSA w Szczecinie z dnia 6 listopada 2013 r., II SA/Sz 965/13.
Wyrok WSA w Krakowie z dnia 22 grudnia 2014 r., II SA/Kr 1495/14.
Wyrok WSA we Wrocławiu z dnia 3 stycznia 2018 r., II SA/Wr 711/17.
Wyrok WSA w Kielcach z dnia 15 marca 2018 r., II SA/Ke 39/18.
Wyrok WSA w Lublinie z dnia 20 czerwca 2018 r., II SA/Lu 218/18.

UMCS